ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ТА БЕЗПЕКА 27.06.2025 | Свен Біскоп

Ціна покірності

Замість сліпо слідувати диктату Трампа про п’ять відсотків, Європа повинна нарешті створити власну військову міць – або заплатити за це

«Дональде, ми стоїмо на порозі направду важливої віхи для Америки, Європи та всього світу. Ти досягнеш того, чого за багато десятиліть не зміг досягнути жоден американський президент. Європа заплатить серйозну ціну, і це – твоя заслуга» – таке розшаркування перед президентом властиве прихильникам Дональда Трампа у США. Ці улесливі слова можна почути наживо на Fox News, якби ви мали бажання подивитися. Проте цілковитою несподіванкою стало те, що це сказав Генеральний секретар НАТО Марк Рютте напередодні саміту НАТО в Гаазі.

Представники Альянсу повідомляють, що саміт пройшов із великим успіхом, адже союзники зобов’язалися витрачати 5 відсотків свого ВВП на оборону: 3,5 відсотка підуть на основні оборонні потреби, а 1,5 – на інфраструктуру, стійкість, промислову базу тощо. Зазвичай останнє не вважають оборонними витратами, але НАТО почало включати цей пункт у бюджет просто через те, що Трамп нафантазував цифру 5 відсотків, і вона якимось чином стала офіційною ціллю саміту в Гаазі. Всі це прийняли або, принаймні, вдавали, що приймають.

Але реальність дещо інша. Представники Іспанії висловили думки багатьох: попри те, що деякі союзники у Східній Європі вже витрачають на оборону 4-5 відсотків свого ВВП, інші, які становлять більшість, насправді не мають наміру досягти цілі в 5 відсотків. І це насправді ані необхідно, ані здійсненно. Однак Іспанія ускладнила можливість підтримати цю позицію іншим союзникам, надіславши в останній момент листа Генеральному секретарю, у якому відкинула і 3,5 відсотка – показник, який є необхідним і базується на реальному оборонному плануванні військового персоналу НАТО. Ще раніше європейці мали б зібрати волю в кулак і повідомити США: «Ми не вважаємо, що 5 відсотків є необхідними, а от 3,5 відсотка – цілком. Ми розробимо серйозний план для досягнення цієї цілі».

Той факт, що вони цього не зробили, свідчить про проблему, проте не в НАТО, а в Європі. Сама Європа (себто ЄС, європейські союзники НАТО) – єдина світова міць (що справді так і є), яка переконує себе у власній слабкості настільки, що не бачить для себе іншої стратегічної ролі, крім тієї, щоб бути найбільш вірною союзницею США. І все це в ситуації, коли теперішня адміністрація США ставиться до своїх союзників як до суперників, ідеологічно протистоїть ЄС, веде тарифну війну проти Європи та втручається у її внутрішню політику, підтримуючи крайніх правих. Треба розуміти, що все це Трамп робитиме й надалі, навіть коли отримає свої 5 відсотків. Трамп покинув Гаагу в гарному настрої, та чи вірить хтось, що це надовго?

Варто пояснити ось що: збереження НАТО та ширшого трансатлантичного партнерства є життєво важливим інтересом Європи, але за умови, що ціна цього не становитиме загрози самим цим інтересам.

Соціальна держава так само важлива для безпеки Європи, як і збройні сили

По-перше, потрібно зрозуміти, що соціальна держава так само важлива для безпеки Європи, як і збройні сили, причому останні захищають від зовнішніх ворогів, а соціальна держава, забезпечуючи соціальну згуртованість і стабільність, стримує внутрішніх – тих, хто зловживає демократією, щоб просувати ідеї, що суперечать цінностям демократії. У цьому сенсі позбавити суспільство системи соціального захисту заради оборони – саме до цього призведуть витрати на оборону в розмірі 5 відсотків – немає сенсу. Наші збройні сили повинні захищати наш спосіб життя, в основі якого лежать демократія, вільний ринок і соціальна держава. Більша частина громадськості розуміє необхідність збільшення витрат на оборону, проте занадто сильний тиск підірве підтримку суспільства. Соціальне забезпечення не є недоторканним для реформування, але основну частину коштів на необхідні 3,5 відсотка доведеться десь шукати – точно так само, як у часи холодної війни, коли рівень оборонних витрат був аналогічним.

По-друге, адміністрація Трампа дала зрозуміти, що європейці мають

взяти на себе відповідальність за власну оборону через те, що США зосереджені на Китаї. На саміті Трамп підтвердив відданість Статті 5 (хоча дорогою на саміт сказав журналістам, що все залежить від тлумачення). Реальність у тому, що тепер у США вважають, що Європа має сама забезпечувати першу лінію звичайного стримування та оборони, а підкріплення з американського боку може прибути набагато пізніше і мати меншу чисельність, ніж раніше передбачалося. Водночас європейські збройні сили були налаштовані на роботу в межах, окреслених США, а не на самостійну діяльність.

Життєздатне НАТО вимагає фундаментального переосмислення структури військ. Не уявляючи, які сили ми формуємо, просто відсотки не означають нічого.

Життєздатне НАТО вимагає фундаментального переосмислення структури військ. Процес оборонного планування НАТО нині прагне створити єдиний узгоджений пакет сил, що об'єднує американські та європейські війська. Але більшість стратегічних засобів забезпечення для цього пакета (майже) виняткова надаються США: розвідка, комунікація, командування та управління, транспорт, удари по об'єктах, які знаходяться глибоко в тилу ворога тощо. Водночас США повідомили Європу, що розраховувати на них, як раніше, не варто. Рішення цієї проблеми очевидне: переформатувати процес оборонного планування НАТО й створити два сумісні, проте повністю незалежні пакети сил. Один – це США, другий – інші разом. Кожен пакет має бути повністю автономним у військовому сенсі, з власними стратегічними засобами забезпечення, щоб вони могли (і повинні) підтримувати, але більше не залежати один від одного (як є в Європі сьогодні).

Саме це повинні були б обговорювати в Гаазі. Не уявляючи, які сили ми формуємо, просто відсотки не означають нічого. І навіть якщо всі європейські держави будуть окремо збільшувати витрати на оборону, вони й надалі залишаться залежними від США, бо жодна окрема європейська держава не має ресурсів компенсувати лакуну у стратегічних засобах забезпечення, яку залишив новий підхід США. Вкрай важливо, щоб частина додаткових оборонних витрат була об'єднана для придбання спільних європейських стратегічних засобів забезпечення. Роль ЄС – у тому, щоб сприяти цьому через політику в сфері оборонної промисловості та бюджету.

А що ж, зрештою, НАТО, запитаєте ви? Альянс ніколи не мав перетворитися на американський протекторат Європи, але саме так і сталося. НАТО повинно бути союзом рівних, а те, що його члени не рівні між собою, – провина Європи, яка після завершення холодної війни надто сильно скоротила оборонні бюджети. Побудова військово-автономної європейської складової під єдиною командною структурою НАТО та Північноатлантичною радою створить рівновагу, на якій може базуватися майбутнє НАТО. Або, в найгіршому випадку, якщо США вийдуть з НАТО, це дозволить європейцям продовжувати утримувати Альянс самостійно, як і повинні, адже командна структура та процес планування працюють. У найкращому випадку європейці, через ЄС та США, визначать свої високі стратегії, займатимуться координуванням і користуватимуться потужним військовим інструментом, яким є НАТО.

«Це відштовхне американців», – скаже хтось. Що ж, нинішня адміністрація США вже відійшла від нас далеко, навіть відштовхувати не потрібно. Лідери США, незалежно від партійної приналежності, дедалі більше вважають Європу менш релевантною у глобальній політиці. Європейцям варто пам'ятати, що потужні гравці можуть укладати вигідні союзи, а слабкі платять ціну за свій захист – або забуття.

Переклад з англійської Ірини Савюк

Свен Біскоп

Д-р Свен Біскоп (Sven Biscop) читає лекції з таких дисциплін, як висока стратегія («цілеспрямоване використання владою всіх доступних їй інструментів для збереження безпеки в межах своєї спільноти») та великі держави у Гентському університеті, очолює програму «Європа в світі» в Еґмонтському королівському інституті міжнародних відносин у Брюсселі. Автор книжки «Це не новий світовий порядок. Європа віднаходить геополітику: від України до Тайваню».